DE

TUSSILAGINE

COMMENTARII BOTANICI

PARTICULA I.

QUAM

CONS. AMPLISS. FAC. PHIL. ABOENS.

PUBLICÆ CENSURÆ SUBMITTUNT

STIPENDIARII HAARTMANNIANI

JOH. GUST. HAARTMAN,

PHILOS. MAG.

ET

ANDREAS JOHANNES ORRSTRÖM,

Aboënsis.

IN AUDIT. MIN. DIE XXI. JUNII, MDCCXCVII.

Horis a. m. solitis.

ABOÆ, TYPIS FRENCKELLIANIS.

MISSOURI BOTANICAL GARDEN LIBRARY

PROOEMIUM.

Singulas, quas profert orbis quem incolimus plantas, numerando ab excelsa platano ad minimum bryum, secundum certas notas & Characteres ita ordinare, ut eas quisque facili agnoscat negotio, res certe ardua est & a multis per plura sæcula frustra tentata, donec Linneo nostro contigit specimen ejus exhibere, præ omnibus, quæ ante illum proposita fuerant, longe acceptissimum. Tantum vero abest, ut existimaverit ipse se omnia, quæ in hac re præstanda erant, præstitisse, ut, peracta licet dudum ante viginti & quod excurrit annos magna illa scientiæ botanicæ reformatione, editisque libris quæ hujus operis gloriam tanto jure illi demeruerant, modestia tamen non minus laudabili moneret, *præsentem* tunc temporis *ætatem adhuc in litteris & elementis botanicis hærere, nec videri nisi ostia reserata, per quæ in posterum botanici ad immensa naturæ theatra intrent* *), quibus verbis certe significare voluit, systema suum plantarum, ut cæterarum rerum naturalium, pro opere omnibus numeris consummatissimo minime esse habendum, sed potius exemplum exhibere claræ & simplicis naturam rimandi methodi, a posterioribus temporibus majorem exspectaturæ perfectionem, quam ab unius hominis ætate obtinere potuerit. Post illud quoque tempus

(*) Vid. Diss. De Reformatione Botanices. Upsl. 1762. p. 13.

crebra incrementa indies cepit amœnisſima illa, cujus g
tor nuper laudatus vir merito ſalutatur, ſcientia, collectis
dique terrarum novis plantarum ſpeciebus, aut veteribus p
bius inveſtigatis ac definitis; ex quo ſperandum eſt aliquando fieri, ut, quibus adhuc laboret ſcientia botanica, defectus, cultorum ſtudio, ſenſim exuat & ab omni obſcuritate & errore, quo jam merito arguitur tandem immunis evadat. Ad hunc finem obtinendum certe conferunt quam maxime ſedula & indefeſſa partium cujuscunque plantæ vel minimarum ſcrutinia, ex quibus liqueat, qua in parte ſingula genera ſingulæque ſpecies a legibus in libris ſtabilitis notisque ibidem poſitis recedant vel cum iis conveniant. Nullibi autem magis neceſſaria ſunt ejusmodi examina, quam in iis claſſibus, quæ naturalem aliquem ordinem comprehendunt. Sic numeroſa claſſis Syngeneſia, ut omnium maxime naturalis, ita genera continet, teſte ipſo conditore (*), inter ſe diſtinctu difficillima, quo fit, ut in hac Claſſe, magis fere quam in ulla alia, plurimorum generum notæ aut fallaces omnino ſint, aut obſcuram nimis, ſi cum notis ceterarum conferantur, ideam ſiſtant. Cum autem in genere herbæ, quod Tuſſilaginem recentiores cum Linneo vocant, utrumque obtinere compererimus, operam, quam in eodem illuſtrando collocavimus, notitia botanicorum non indignam fore ſperamus, probe tamen memores, & noſtrum eſſe, quo arguimus alios, poſſe errare. Hujus autem generis perfectam monographiam ſcribere haud contendimus. Vires certe noſtras labor iſte longe ſuperat, neque ſuppetit nobis librorum aut ſpeciminum iſti operi neceſſariorum plena copia. Sufficiat nobis meditationes nonnullas de generis hujus indole & notis, cum indicatione diſſenſionum quas, fovent varii, qui de hoc genere ſcriptarunt, botanici, vel inter ſe, vel cum ipſa natura

(*) Philoſ. bot. §. 207.

litteris consignasse. Adminicula opusculo præbuerunt, ... ter varios in illo citatos Auctores, Academiæ, cujus civi... fruor, herbarium & hortus.

§. I.

Characterem Generis hactenus usitatum, tam naturalem quam essentialem refert.

Character naturalis:

CAL. *communis* cylindraceus: *squamis* lanceolato linearibus (quindecim vel viginti) æqualibus, discum æquantibus, submembranaæis.

COR. *composita* varia

corollulæ in aliis hermaphroditæ tubulosæ omnes, vel tantum in disco.

Feminæ aliis nullæ, aliis ligulatæ.

Propria hermaphroditi infundibuli formis; *limbo* quinquefido (vel quadrifido), acuto, reflexo, calyce longior,

Feminæ nulla aut ligulata, angustissima, calyce longior, integra.

STAM. hermaphroditis: *Filamenta* quinque, capillaria, brevissima. *Anthera* cylindracea, tubulosa.

PIST. Hermaphroditis *Germen* breve. *Stylus* filiformis, stamine longior. *Stigma* crassiusculum.

Feminis *Germen* breve. *Stylus* filiformis, longitudine hermaphroditi. *Stigma* bifidum crassiusculum.

PER. nullum. Calyx vix mutatus.

SEM. Hermaphroditis solitaria, oblonga, compressa. *Pappus* capillaris, stipitatus.

Feminis, si quæ, simillima hermaphroditis.

REC. nudum.

Obſ. Petaſites T. caret floſculis ligulatis in radio, li quibusdam feminei nudi adſint.

Tuſſilago T. inſtruitur ſemper femineis in radio, corolla ligulata præditis.

Anandria pappo ſeſſili eſt.

T. *frigida* variat floribus floſculoſis & radiatis.

Character eſſentialis:

Receptaculum nudum. Pappus ſimplex. *Calycis* ſquamæ æquales diſcum æquantes ſubmembranaceæ.

§. II.

Epicriſin hactenus uſitati characteris & eſſentialis & naturalis continet.

Contra hunc characterem varia obſervanda ſunt. Calycis ſquamæ vix certo numero definiri poſſunt, In T. *alba* & *ſpuria*, item *paradoxa* ſæpe 12 aut 14 duntaxat numerantur. (*Vid. Retz. Faſc. Obſ. Bot. I & II.*). *Corollæ femineæ* adſunt, præter ligulatas, radiatæ & truncatæ, ſive in eodem ſpecimine & late & anguſte ligulatæ. Dubito etiam, an limbus corollæ hermaphroditæ in ulla ſpecie conſtanter obſervetur quadrifidus. Vox *Calyce longior* contradictio eſt vocis ſupra obviæ: *ſquamis calycis diſcum æquantibus*. *Corolla feminea integra* ineptus eſt terminus & falſus. Quod ſi de ore tubi ſermo eſt, barbatum hoc obſervatur in Farfara, ſi de ligula, bæc bifida eſt in T. hybrida teſte Leerſio (*); & pluribus, neque ſemper calyce longior eſt, ſicut exemplum exſtat in Petaſite.

(*) Flor. Herborn. 664.

le. *Anthera* non semper tubulosa ut in T. paradoxa. In maphroditis spuriis *germen* sæpe brevius est, quam in femineis. His *stylus* communiter multo longior est stylo hermaphroditorum. *Semina* hi raro, illi semper maturant. *Pappus* nunquam stipitatus, nisi in duabus speciebus, quæ ad hoc genus certe non pertinent, puta T. nutantem & albicantem teste Cel. SWARTZIO. Itaque *observatio* subjecta: *Anandria pappo sessili instructa*, superflua est. T. frigida non variat sed determinate ac necessarie in certis speciminibus habet flores & flosculosos (si inepto termino uti liceat) & radiatos & ligulatos.

Character essentialis, qualis in libris Linneanis systematicis audit, satis probatus est, nec facile aliter proponi potest; mentio tamen figuræ calycis videretur fieri debere, sine qua a Bacharide vix posset distingui, cum qua tamen in ceteris parum habet commune. Difficilius autem erit hoc genus a genere Cinerariæ, cui certe proximum est definite distinguere, & fateor me huic termino inveniendo imparem omnino esse, nisi in auxilium vocaretur inflorescentia scaposa, quod tamen fundamento systematis repugnat, eodemque T. sylvestris e genere Tussilaginum excluderetur, cum qua tamen adeo arcte consociata est, ut pro mera varietate T. alpinæ habita fuerit. Inter plures illius generis species & Tussilagines mihi notas nulla alia differentia septem partium fructificationis intercedit, quam quod stigma hæ gerant extra stamina plerumque exsertum, illæ vero intra ea occultum. Satius certe esset hæc duo genera conjungere, quæ præter similes fructificationis partes, & solum quod utrumque amat humidum, crasso similiter obvestiuntur tomento. Si vero hanc unionem prohiberet tanta utriusque generis in fructificando diversitas, ut totum genus Tussilaginis ex ordine Polygamiæ superfluæ segregari posset & in ordinem sequentem, Polygamiæ nempe necessariæ, trans-

ferri pateretur, utut variæ rationes ſvadere videntur, optatiſſimum hoc omnium eſſet, & ad omnem ambiguitatem e diagnoſi utriusque generis tollendam egregie certe conferret, ut quidem pauca tum forent genera, eademque valde diſſimilia, a quibus Tuſſilago diſtingui deberet; quod utrum fieri potuerit, judicent, quibus ſingularum, quas continet, ſpecierum fructificationem debita cura perveſtigare continget. Interea ſequentem proponere lubet Tuſſilaginis characterem tam naturalem quam eſſentialem, naturæ illius, ut ſpero, magis conſentaneum.

§. III.

Specimen novi Characteris proponit.

TUSSILAGO.

Character:

CAL. *communis* cylindraceus, in quibusdam apice connivens, ſquamis lanceolato linearibus, 10 l. 20, obtuſis, æqualibus, diſcum ſubæquantibus.

COR. compoſita tubuloſa.
Hermaphrod. in diſco infundibuliformis limbo 5fido.
Feminea in radio aut ligulata aut truncata.

STAM. *Quinque* ori tubi hermaphroditi floris inſidentia.
Filamenta capillaria brevisſima.
Antheræ coalitæ, aut interdum liberæ.

PIST. Herm. *Germen* teres breve. *Stylus* filiformis corollam ſubæquans. *Stigma* craſſiuſculum.
Fem. *Germen* teres ſubelongatum. *Stylus* filiformis corolla longior. *Stigma* biſidum.

PERIC. nullum.

SEM.

SEM. *Herm.* ſi quod, ſimile forte feminei.

Fem. teretiuſculum, elongotum; *pappo* ſimplici, ſeſſili.

REC. nudum.

§. IV.

Obſervanda circa characterem naturalem ſiſtit.

Calyx. Hæc pars fructificationis per totum fere genus omnium conſtantisſima optimam certe ejus notam exhibet, levi hic & illic anomalia notanda; accidit ut ſuperiores ſcapi ſquamæ usque in calycem aſcendant, calyculum, ſaltem ab una parte, mentientes. Sed cum iſtæ ſquamulæ partim infra baſin conſtitutæ ſint, partim ab uno tantum latere eum vulgo obtegant, calycem neque calyculatum neque imbricatum efficere valent; diſcum quoque idcirco ſubæquare dici poſſunt, quod corollas plerumque longitudine excedant, ſtigmatibus vero floſculorum femineorum nonnunquam breviores ſint, ut in T. *albæ*, & forte pluribus; neque tota ſquama membranacea eſt, cum ſemper aliquid ſucculenti in medio maneat, unde color oritur mediæ ſquamæ partim viridis, partim purpureus, prout color eſt ſquamarum ſcapi, ultimo margine molli, pellucido. Glaber ſæpe eſt, tomento reliquæ plantæ, ſquamas, ut ſcapi, ſic etiam calycis, raro admodum & non niſi initio forte floreſcentiæ, occupante. Ceterum erectus conſpicitur & ſubcylindricus, apice interdum patente, ut in *Farfara*. Neque monere opus eſt, hanc aſſertionem tantum valere de floribus expanſis; in *Anandriæ* autem, cujus mos eſt florem nunquam fere aperire, globoſus eſt, & diſco duplo major, vid. Diſſ. de Anandria Mon. 24.

Co-

Corolla triplicis naturæ in hoc genere obſervatur, niſi fo quadruplicis. Adſunt enim interdum vel in eodem ſpe mine femineæ corollæ & ligulatæ & truncatæ ut in T. *alpina*, parva ſcilicet in extremis ligula, in interioribus deficiente; atque inſuper corollæ hermaphroditæ in medio diſco infundibuliformes, ut dictum eſt, limbo 5 partito vel profunde 5fido, eandemque hæ formam per totum genus invariate ſervant. Quamquam quidem referunt dari ſpecies, quibus idem limbus adeo conſtanter in quatuor partes tantum diviſus eſt, ut hanc rem pro diagnoſi earum ſimul proponere non dubitaverint Auctores, cujus rei exemplum præbet T. *Alpina*, cfr. Scop. Fl. Carn. p. 2. 1056. Hoc vero quominus conſtanter obtineat eo tutius negare auſim, quod & ipſe exemplar illius plantæ, in herbario Academiæ Aboënſis, aſſervatum examinare licuit, cui hæ corollæ ſolito modo diviſæ erant, & Cel. JACQUIN teſtatus præterea eſt Tuſſilagines ſingulas & *alpinam*, & *diſcolorem* & *ſylveſtrem* conſtanter habere corollas hermaphroditas quinquefidas. Cfr. LAICHARD. Veg. Europ. P. 2, p. 307—309. Eadem *alpina* etiam exemplum triplicis generis corollarum exhibet, nempe hermaphroditas in centro, femineas truncatas verſus radium, & parva ligula inſtructas in ipſo margine radii. Tuſſilaginis *Farfaræ* omnes femineæ tenuiter radiatæ ſunt, *albæ* & *Petaſitis* truncatæ. *Spuriæ* ſubligulatæ ſeu oblique fere truncatæ. *Frigida* femineas corollas in ſpeciminibus femineis anguſtiſſime ligulatas gerit, in maſculinis, radio latiuſculo, quamvis non admodum elongato, inſtructas.

Stamina in nonnullis ſpeciebus etiam a vulgari lege recedunt; in T. *albæ* ſpeciminibus femineis, antheræ leviter adeo cohærent, ut vel leni preſſione facta facile invicem

fece-

ſecedant. Idem fieri in T. *paradoxa* narrat Cel. RETZIUS, (vid. Obſ. bot. Faſc. II. Mom. 81.). Ceterum anthera, ubi tubum fiſſit perfecte continuum, ore tamen ſupremo in quinque dentes ſubinde ampliatur.

Piſtillum Pars fructificationis per totum hoc genus maxime memorabilis, cum omnium maxime variet. Nunc ſpurium eſt, nunc genuinum; modo hanc, modo illam, formam induit, eaque ratione innumeris erroribus anſam dedit, & omnes fere botanicos hactenus de genuina hujus generis natura mire fefellit. In charactere ſupra propoſito ſatis perfecte delineatum eſt, quantum verbis, quæ univerſalem tot variarum ſpecierum ideam exprimere deberent, fieri potuerit. Germina ſpuria & fertilia non admodum initio floris inter ſe disſimilia ſunt, cito autem hæc antecellunt, tumida & pleniora evadunt illis, quæ contra concidunt & marceſcunt. Stylus in Hermaphroditis non admodum longus eſt, definit autem ſemper in ſtigma ſtilo aliquantum, ſed non ſemper æquali modo, crasſius. In *Petaſite* valde craſſum eſt & clavatum, ſummo apice emarginatum, in *Farfara* integrum, in *alba*, *paradoxa* & *ſpuria* in duas laminas lanceolatas diviſum, niſi quod in *ſpuria* hæ vulgo cohærent adeo, ut vix in ſtatu floreſcentiæ ſeparari patiantur, quamvis diviſio rima pellucida notetur. In *frigida* item duplex eſt, partibus teretibus pubeſcentibus. Simile fere *alpinæ* exhibet. Hæc ſunt ſtigmata florum hermaphroditorum. Femineorum autem ſtigmata longe aliter comparata ſunt. Sed hæc vulgo minus variant illis. Diviſa horum ſingula ſunt, itemque tenuia & ſæpe nigricantia; vix tamen hæc conſtans nota eſt; in *ſpuria* abſolete bifida ſunt. Ob tantam varietatem hujus partis Cel. VILLARS (*) eam, quam-

(*) Act, Soc. Hiſt. Nat. Paris. I P. Paris 1792 p. 75.

quamvis minutam & fugacem, ſolam pro nota ſingularum ſpecierum diagnoſtica ſufficere arbitratus eſt. Stylus flo-culorum femineorum multo magis elongatus vulgo eſt, quam ſtylus hermaphroditorum. Ita ſaltem comparatus eſt in T, *alba* ubi triplam tubi longitudinem, itemque in *ſpuria*, in qua ligulam adæquat. In *Petaſite* ſtylo hermaphroditi flosculi brevior eſt. In *Farfara* ad mediam ligulam raro extenditur. In *frigida* ligulæ longitudinem modo attingit modo ſuperat.

Semina. Neque hæc ſingulis ſpeciebus eadem ſunt & ſimilia; *T. nutanti* angulata ſunt, teſte Cel. SWARTZIO, *alpinæ* levia, obſervante SCOPOLIO, ceteris fere omnibus ſtriata.

Pappo ſimplici & omni ſtipite orbato vulgo coronantur, licet hoc aſſertioni per omnes Libri Linneani, Genera Plantarum nuncupati, editiones, repetitæ repugnet. Unde autem ille error profectus ſit & quo pacto tam diu potuerit propagari dicere non auſim. In T. *nutante* quidem & *albicante* ſtipitatus eſſe fertur, forſitan item eſt in ceteris binis Americæ calidioris ſpeciebus *pumila* ac *dentata*. Sed hæ quatuor vix pro veris Tuſſilaginibus habendæ ſunt, ut in ſequentibus demonſtrabitur. In omnibus autem reliquis, tam antiquis, quam novis hujus generis ſpeciebus, omni ſtipite caret. Simplicem ſe, nudo tantum oculo, ſiſtit, lente vero vel debiliſima armato, pilis lateralibus plumoſus conſpicitur. In hermaphroditis flosculis ſæpe ſpuriis, rarus & minutus eſt, in femineis denſior multo & magis elongatus.

Receptaculum univerſo generi nudum, & pro floſculis recipiendis foveolatum, quibus in Farfara brevisſimum pedicellum ſubtendit,

§. V

§. V.

Succinctam generis hiſtoriam enarrat.

Solum omnes fere Tuſſilagines, ſaltem europææ, udum aut ſubhumidum appetunt, certum aquilegis ſignum præbentes. Ripas ſæpe fluviorum argilloſas incolunt & firmant, neque hortos ingredi recuſant, ubi tamen radicibus ſuis late ſerpentibus, flores & folia paſſim emittentibus, vicina ſata infeſtant. Noli itaque aliis ſtirpibus inſerere loca poſcentes ſeparata, ubi liceat illis libere ac ſine noxa exſpatiari. Hactenus tamen Petaſites ex hoc genere ſola inter hortorum ornamenta, minus forte propter flores ſpecioſos, quam tempeſtivos, accepta fuit, cum hi, pariter ac ceteri omnes hujus generis flores, inter primitias veris numerantur. Colorem varium variæ aſſumunt eundemque aut purpureum, aut luteum, aut flavum, aut rarius album. Purpureæ ſunt: T. nutans, diſcolor, alpina, ſilveſtris, frigida, rubella, hybrida, Petaſites. Luteſcentes: Farfara, lutea, alba, radiata, fragrans, nivea, ſpuria, paradoxa, japonica. Albæ: Anandria, nana, ſibirica. Florem omnes ſcapo ſuſtinent, niſi excipere velis T. ſilveſtrem, quam folia in ſcapo gerere inepte dicunt auctores, nobisque ideo neceſſe fuit cauleſcentem vocare. Fulcrum hoc craſſum communiter eſt, fiſtuloſum & ſucci plenum, paucisque ſpeciebus, iisque ſolis indicis, exceptis, bracteis ſeu ſqvamis, nunc latioribus & vaginantibus, nunc anguſtioribus, in rudimentum foliioli ſæpe abeuntibus obveſtitus. Tota planta, flore nonnunquam & ſquamis ſcapi exceptis, tomentum denſum, album, induere ſæpe amat, inprimis ad interiorem foliorum paginam; idem tamen nonnullæ exuunt; exempla ſunt T. frigida & alpina, quæ illo, modo obduci, modo carere ſolent, quare illud ad differentiam ſpecificam conſtituendam parum valere arbitratus ſum, ideoque plane neglexi. Folia, quæ floribus ſem-

per ſuccedere ſolent, ſimplicia ſingulis ſunt, licet interdum rariſſime tamen profunde, diviſâ; marginem dentibus callosis fuſcis ſæpe munire conſueſcunt, in magnam vulgo latitudinem excreſcere ſolita. Sapor totius herbæ amaricans eſt. Odor, in T. fragrante & frigida laudatur, in ceteris vulgo fatuus deprehenditur aut fere nullus. Aetatem omnes plurium annorum, exceptis ſolis indicis, neſcio an ſingulis, attingunt; radice facilius multiplicandæ, quam ſemine. Ad patriam ſingularum quod attinet, niſi omnium climatum, omnium tamen Zonarum indigenæ ſunt. Calidas Americæ partes inhabitare *nutantem*, *dentatam*, *pumilam*, & *albicantem* diſcimus. *Frigidam* frigidæ Zonæ incolam eſſe ex itineribus per patriam inſtitutis novimus. Ceteræ omnes Zonæ temperatæ alumnæ Europam aut Aſiam frigidiorem aut Americam ſeptentrionalem incolunt; Africam, quantum adhuc conſtitit, nullæ. Svecicæ hactenus detectæ ſunt: *alba*, *Petaſites*, *ſpuria*, Scaniæ incolæ, *Frigida* Lapponiæ Finlandiæque alumna, & *Farfara* ubique fere proveniens. Rationes quæ adſunt ſuſpicandi, & *hybridam*, & *paradoxam*, in Scania inveniri, ſuo loco adferre haud intermittam.

§. VI.

Uſum exponit.

Ex quinque Tuſſilaginum ſpeciebus, quas alit patria noſtra parcus ſane admodum redundat uſus, ſaltem in Oeconomia. Flores, inprimis Petaſitis, vernalem apibus, & avide deſideratam, meſſem præbent. Ex Farfara fomitem haud contemnendum, eo modo præparari docet Stapelius &c. ut e radicibus autumno evulſis auferatur lana fuſca eas veſtiens, quæ depurata & linteo obvelata coquatur paullisper in lixivio, & poſtea ſiccetur. Uberior autem uſus hujus herbæ in Medi-

cina.

cina. Ab antiquisſimis enim temporibus in omnibus pectoris affectionibus pro egregio medicamento habita fuere hujus radix, herba & flores, varias medicaminum formas, ut infuſa, decocta, conſervas, ſyrupos, linctus & tabellas ingreſſa. Foliorum ſiccorum fumum, tabaci more hauſtum, antiquiſſimorum perinde ac noſtratium, tuſſi & aſthmate laborantium, vulgaris medicina fuit. Herba tota amaricans eſt, odoris fere expers, communique cum ceteris ejus ordinis plantis proprietate pollet, craſſos humores in corpore diluendi, functiones varias naturales concitandi, partesque ſolidas vi ſua adſtringente roborandi; hæc cum ita ſint, mirum certe non eſt eam in debilitate viſcerum variisque lymphæ ceterorumque humorum affectibus acceptam fuiſſe medicinam; contra vero admiratione certe dignum, frequentiorem hodie non eſſe uſum hujus medicamenti de cujus virtute, ex inſtituta principiorum radicis hujus exploratione chemica, indeque deprehenſa cum radice Taraxaci maxima ſimilitudine, doctiſſimus CARTHEUSER tam auſpicatum tulit judicium, ut non dubitaverit practicos hortari *alteram in alterius locum tute ac citra ullam deliberationem ſubrogare* (*): Idque eo majori jure eum feciſſe perſuaſi eſſe poſſumus, quo efficaciam hujus ſtirpis in affectibus corporis humani pertinacisſimis egregia poſtea documenta confirmaverint, ut in hectica febre, etiam diarrhœa colliquativa comitata, quam infuſum hujus herbæ, præcipiente Percival, feliciter ſuperavit (**). Eximium quoque remedium antiſcrophulioſum, teſtibus FULLER, CULLEN, GIRTANNER & HUFELAND, præbent foliorum tam ſuccus quam decoctum ſaturatum. Scrophulas ſcrophuloſaque ulcera item cruſtam lacteam ſanavit MEYERUS unciis tribus foliorum Farfaræ in

 libra

(*) Fundam. Mat. Med. Sect. XIII. Cap. V.
(**) Sammlung für prakt. Aerzte. 2 B.

libra aquæ ad ſex ejusdem uncias decoctorum, additis Looch de Farfara unciis duabus (*); idemque refert alium medicum tineam capitis debellaſſe eorundem foliorum decocto (**). Externe quoque folia adhibentur in cataplaſmate emolliente parti inflammatæ impoſito, eaque vino antea decoqui dudum juſſit Hippocrates. Nuperrime Cel. Nocca ex Italia ſcripſit, illa a mulieribus ibidem mammis intumeſcentibus cum emolumento imponi (***). Præter Farfaram nulla, ex genere Tuſſilaginum, planta officinas Pharmacorum ingreſſa eſt, excepta unica Petaſite; hujus autem laudes olim maximæ fuere, quippe quæ ipſi peſti, diriſſimo morbo, opponebatur. Qualitate cum Farfara multum convenit, Radix enim, ſicut illius, amara eſt ſed plus habet aromatici. Sudorem præcipue pellit, quapropter olim inter præſtantiſſima alexipharmaca relata fuit. Narratur etiam podagram ſanaſſe eadem, eximia certe, quæ pollet virtute ſudorifica, ipſamque Epilepſiam, tonica forte viſua, quæ haud mediocris eſt, nonnunquam ſuperaſſe. Noſtris temporibus uſus ejus fere evanuit, idque immerito omnino, cum forti et penetrante vi ſenſus afficiat, unde validam in ea latere varios morbos profligandi poteſtatem, probabile eſt.

Cum plurimæ, præter binas jam memoratas Tuſſilaginum ſpecies, ſaporem habent itidem amarum, credibile eſt, ut easdem quoque virtutes poſſideant, quamobrem in iis regionibus, ubi ceteræ deficiunt, præſentaneam, & vix ſorte inferiorem, medicinam earum in loco præbere poſſe videntur.

§. VII.

(*) Looch de Farfara conſtat ſecundum Ph. Wurtemb. ex pulpa radicum coctarum cribrata & melle junctim coctis.

(**) Baldingers N. Magaz. 7 B.

(***) Usteri Ann. d. Bot. V. p. 19.

§. VII.

Etymologiam & nomina docet.

Tusſilaginis, ut Plinio audit, & Bechii, ut Dioſcoridi, nomen, utrumque derivatum a morbo, cui mederi ſolebat, Farfara noſtra apud veteres adepta eſt, commune cum ſalvia officinali, ut patet a deſcriptione hujus in ſcriptis Apuleji & Plinii obvia. Farfaram & Farfarellam eandem vocavere poſteriores, inque his primus fere Cæſalpinus, ob ſimilitudinem certe foliorum cum foliis Populi albæ olim farfari nomen gerentis, quod utrum altera ab altera, vel utraque a flumine Sabinorum ſarfaro, cui forte conterminæ fuerint, vel a farre, ob candorem, mutuatæ ſint, non facile eſt dictu. Populaginem etiam appellatam eſſe fertur ob eandem rationem; hanc tamen appellationem Calthæ paluſtri, quæ etiam Tusſilago vocata fuit, propriie competiviſſe, docet nos non ſine veri ſimilitudine Pinax Bauhini. Ungulam caballinam & aſininam Tragus ſecundum Brunsfelſium dixit, verſione certe nominis *Roſsbuf*, quo præter, vulgarius Huflattig, apud germanos appellatur. Latisſimæ foliorum formæ petaſum referenti nomen, Dioſcoridi familiare, Petaſites debet, quam Chamæleucen Plinii eſſe non inepte conjicitur, cum moneat ſecus fluvios naſci, folio populi ſed ampliori, & apud Italos Farranum ſive Farfugium vocari. Propter flores foliis præcociores cognomine Filii ante Patrem Farfara appellari ſolita fuit.

Audit inſuper hoc genus, & quidem Farfara: *Hiſpanis.* Unia d'aſino. *Italis*, Farfaro & Farfanella. *Gallis* Pas d'Ane, Pas de Cheval, Pacconnet, l'Herbe de St. Querin. *Anglis* Coltsfoot. *Belgis* Hoefblad, Hoeflatouw, Paardenklaauw. *Germanis* Huflattig, Roſshuf, Brandlattig. *Svecis* Häſthof. Petaſitem & hybridam vocant. *Galli* Chaperron-

niere,

niere, Glouteron, Herbe aux teigneux. *Angli* Butterbur. *Belgi* Dokke-bladen, Peſtilentie kruid. *Germani* Peſtilenzwurzel. *Sveci* Peſtilentie rot.

§. VIII.

Inventores, hiſtoricos & ſtatores generis recenſet.

Sex tantum in Pinace Theatri botanici C. BAUHINI enumeratæ ſunt, primumque in aliquem ordinem diſpoſitæ hodiernæ Tuſſilaginum ſpecies, puta *Farfaram*, antiquis notam, *Alpinam & Diſcolorem*, opera Cluſii in alpinis & Pannonia detectas, utrisque in nuper memorato libro, Tuſſilaginis nomine conſociatis, & *Petaſitem*, antiquis itidem familiarem, cum nominis ſocia *T. alba*, ejusdem CLUSII ope in lucem prolata, *Frigidamque* Cacaliæ tomentoſæ nomine a detectore eodem BAUHINO donatam. Poſt ſæculum fere *Japonicam*, ſub titulo Doronici Tuſſilaginis folio, icone illuſtratam PLUKENETIUS ex Amaltheo addidit. Circa idem tempus primam ex America Tuſſilaginem, poſtea, cum eam videre LINNEO contigit, *Nivantem* vocatam, SLOANIUS e Jamaica reportavit, ejusque imagine Hiſtoriam, quam edidit, Jamaicæ inſulæ ornavit, addito nomine: Pes leonis folio lubtus incano, flore purpureo. Neque ulla ſpecies ulterius auctum fuit hoc genus, antequam DILLENIUS Tuſſilaginis *hybridæ*, ex horto Sherardi Eathamensi depromtæ, Rajoque dudum perſpectæ, figuram & deſcriptionem naturæ curioſis exhibuit. Eandemque paucos poſt annos Ill. LINNEUS noſter, junctis his omnibus, quotquot viderat, ſub unum genus ſpeciebus, quæ antea, a bitino TOURNEFORTIO, ſub ductibus generibus militaverant, Tuſſilaginis ſcilicet radiatæ, & petaſitis Diſcoidea, jactisque foliidioribus totius ſcientiæ botanicæ fundamentis, in hortum, quem delineavit, Cliffortianum introduxit

xit, posteaque Upsaliam redux *Anandriam* Sibiriæ lectam, inque vanam istorum fundamentorum contumeliam, ab oppugnatore Siegesbeckio ita vocatam, dissertatione academica proposuit, rudi subjuncta icone, cujus melius exemplar, una cum succincta descriptione, libro: Horto Upsalienſi, tertio post anno, adnexuit, annoque sequenti, opera GMELINI, qui iter per Sibiriam fecerat, editus est libri Floræ Sibiricæ Tomus secundus, ubi octo delineantur, inque iis quinque novæ, Tussilaginum species, earum regionum incolæ, quarum una dudum a Linneo pro mera varietate T. *Anandriæ* declarata fuerat, ceteræ autem omnes nunquam ab eo receptæ aut nomine triviali donatæ erant. Licet enim adeo decem & quinque hujus plantæ species re ipsa a variis botanicis recensitæ fuissent, liber tamen Linneanus, cui titulus Species Plantarum, paulo post primum editus, plures septem hujus nominis plantis non enumerat, *alpina* scilicet & *discolori* in unam junctis, neque visis adhuc forte quinque Sibiricis nuper memoratis, nec *japonica*; hanc demum Mantissæ plantarum primæ inseruit. Deinde libro Specierum Plantarum iterum edito Tussilaginem *dentatam*, speciem Americanum imperfecte examinatam, operaque PLUMIERII delineatam, ac *nutantem*, de qua supra monuimus, opera BROWNII & PLUMIERII ulterius illustratam, unaque cum aliis plantis Jamaicensibus dissertatione academica (*) dudum indicatam, prioribus associavit. *Tussilaginis alpinæ* alteram, ad judicium Linnæi, varietatem, olim a CLUSIO & BAUHINO, ut supra docuimus, distinctam, Cel. JACQUINUS in Flora austriaca, anno 1773 & seqq. edita, primus *discolorem* dixit, ejusque iconem cum icone alius speciei, anno præcedente a Scopoli in Floræ Carn. ed. 2 primum vulgatæ, & *silvestris* dictæ, subjuncta utriusque descriptione, exhi-

(*) Plantarum Jamaicens. pugillus Upſ. 1759.

hibuit. Plures decem & ſeptem jam commmemoratis hujus generis ſpeciebus Linneo vivente haud innotuerant. Ex iis vero decem ſolummodo ab illo pro veris ac deſtinctis ſpeciebus Tuſſilaginis agnitæ fuerunt. Anno poſt obitum ejus, Faſciculum Obſervationum Botanicarum primum, RETZIUS, ad Acad. Lund. Botanices tunc temporis Demonſtrator, nunc Profeſſor Celeberrimus, typis vulgavit, inter alias plantas ſpeciem quoque hujus generis, Scaniæ alumnam, deſcriptione & icone delineatam, *ſpuriamque* dictam, complexum, cui binos poſt annos aliam ſimili modo, in ſecundo earundem Obſervationum Faſciculo, adumbratam, ex horto, cui præeſt, addidit. Eodemque anno Nob. Linneus Filius plantam Jamaicenſem, Leontodon tomentoſum nominatam deſcriptamque, inter ceteras Supplementi a ſe editi novitias, prodidit, poſtmodum a Cel. SWARTZ (*) ad conſortium Tuſſilaginum amandatam, nomineque *albicantis* donatam, adſociata nova ejusdem generis & inſulæ planta, *pumila* nomen adepta. Anno proximo, iterum nova hoc genus augebatur ſpecie, primaque ſeptentrionali-Americana, nomine *palmatæ*, Catalogo Aitoniano Horti Kewenſis, cujus per duodecim annos dudum aſumma fuerat, cum imagine, inſerta. His omnibus, una cum adſociatis quinque Floræ ſibiricæ ſupra memoratis, *nana*, *ſibirica*, *rubella*, *lutea*, & *radiata* vocatis, ſola *albicante* ſub antiquo Leontodi genere, errore forte, retenta, Cel. Goettingenſium Profeſſor GMELIN novam, quam ante paucos annos curavit, Syſtematis Linneani editionem ornavit, numero viginti & una ſpeciebus. Poſt illum librum editum binæ adhuc ſpecies ad notitiam botanicorum pervenerunt, idque auxilio Dni VILLARS Profeſſoris Gratianopolitani Cel., qui brevem hujus generis monographiam in Act., Soc. Hiſt. Nat. Paris. Tom. I. cum iconibus novarum litteris conſignavit, *fragrans* nimirum & *nivea*, utraque Galliæ incola.

Auct.

Auctoribus jam commemoratis, omnium, quotquot hactenus innotuerunt, Tussilaginum specierum primam notitiam debemus, eamque postea alii adumbrationibus & observationibus passim obviis ulterius auxerunt, quorum numero, præter ceteras Materiæ Medicæ & Florarum variarum regionum scriptores, Cel. BERGIUM merito referimus, qui Farfaram & Petasitem in sua Mat. Med. plene satis & exacte delineavit. Dissertationem quoque Medicam de Farfara Cl. LEYSELUM scripsisse legimus, sed ipsam non vidimus. Inter botanicos autem, qui hoc genus illustrarunt, præ ceteris eminet clarissimus, dum in vivis erat, Bot. Reg. Fr. EHRHART, qui suis *Beytrâge zur Naturkunde* P. III. p. 64 & seq. observationes in varias hujus generis species summa industria factas inseruit, quibus, præter suspicionem, quam se fovere significat, T. Farfaram esse plantam non superflue sed necessarie polygamam, ostendere egregio successu conatus est, T. Petasitem non nisi alterum sexum efficere eundemque masculinum plantæ, cujus femina T. hybrida existit, eundemque morem observare T. albam, quæ duplicem vulgo faciem præfert, aliis scilicet speciminibus solos flosculos hermaphroditos spurios, aliis meros fere femineos explicantibus; itemque T. paradoxam & spuriam Cel. RETZII unam eandemque speciem esse simili modo ambiguam. Eidemque viro meritissimo T. frigidæ nostræ meliorem notitiam acceptam referimus, unde suspicari licet, fructificationem illius pariter esse comparatam.

Ex hoc colligitur, litem adhuc sub judice pendere, an singulas, quas supra commemoravimus, viginti quattuor Tussilaginis species inter se pro vere distinctis habere debemus. De hac re ut aliorum judicia sic & nostram qualemcunque sententiam suo loco in sequenti hujus dissertationis parte proponere licebit. Interea singularum specierum seriem methodicam, notis magis forte distinctis, quam quæ antea propositæ

fuerunt, e cujusque ſpeciei proprietate elicitis, ſibique mutuis ita adaptatis, ut differentiam, niſi plane ſpecificam, ſaltem, quantum fieri potuit, claram exhibeant.

§. IX.

Seriem Specierum, cum differentiis emendatis, exhibet.

1. *Scapo unifloro, nudo.*

dentata 1. T. foliis lanceolatis, dentatis, villoſis.
albicans 2. T. fol. lanceolato-ovatis, ſubtus tomentoſis, obſolete retrorſum ſerratis.
nutans 3. T. fol. lyratis, flore nutante.
pumila 4. T. fol. lyratis, flore erecto.

2. *Scapo unifloro, ſquamoſo.*

Anandria 5. T. fol. lyrato-ovatis, calyce clauſo.
nana 6. T. fol. lyrato-ovatis, calyce ſubaperto.
ſibirica 7. T. fol. ovato oblongis, ſinuato-dentatis.
Farfara 8. T. fol. cordatis, obſolete-lobatis, denticulatis.

3. *Scapo unifloro, ſubnudo.*

diſcolor 9. T. fol. orbiculatis, crenatis, ſupra lucidis, ſubtus tomentoſis.
alpina 10. T. fol. cordato-orbiculatis, crenatis, utrinque viridibus.

4. *Caule adſcendente, ſub unifloro.*

ſilveſtris 11. T. fol. cordato orbiculatis, inciſis, lobatis.

5. Scá-

5. *Scapo multifloro, squamoso; thyrso corymboso* (*).

palmata 12. T. fol. palmatis,

frigida 13. T. fol. sinuatis, floribus discoideis.

rubella 14. T. fol. subcordatis, angulatis, flosculis plurimis hermaphroditis.

lutea 15. T. fol. cordato-orbiculatis, dentatis, flosculis plurimis femineis.

alba 16. T. fol. cordato-orbiculatis, floribus discoideis.

radiata 17. T. fol. cordato-orbiculatis, dentatis, floribus radiatis.

fragrans 18. T. fol. cordato-orbiculatis, acute crenatis, floribus radiatis.

nivea 19. T. fol. hastato-cordatis, sinuato-dentatis.

spuria 20. T. fol. denticulatis, sagittatis, flosculis hermaphroditis plurimis, antheris coalitis.

6. *Scapo multifloro, squamoso; thyrso racemoso.*

paradoxa 21. T. fol. sagittatis, acute dentatis, flosculis hermaphroditis paucioribus, antheris liberis.

hybrida 22. T. fol. cordato-orbiculatis, flosculis plurimis femineis,

Peta-

(*) Thyrsus, qualis ab Ill. Linneo in Phil. bot. & affeclis definitur, superfluum nomen est, neque ullius speciei intra hoc genus florendi modo applicabile. Nunquam quoque in iis saltigiatus dici potest. Nobis autem hic Thyrsus audit genus inflorescentiæ, cujus species panicula, racemus & corymbus sunt ita, ut earum modo unam, modo alteram exhibere possit, nec certam legem observet. Thyrsus vero racemosus nobis habitum gerit racemi, corymbosus corymbi, hujus scilicet pedicellis fere æqualibus, illius inferioribus longioribus.

Petasites 23. T. fol. cordato-orbiculatis, floſculis plurimis hermaphroditis.

7. *Scapo multifloro, nudo.*

japonica 24 T. floribus majusculis, fol. cordato-orbiculatis.

§. X.

Particulam claudit.

Expoſitis in præſenti opuſculi particula univerſalioribus generis, de quo egimus, momentis, peculiarem cujusque ciei pertractationem, cum criticam, tum hiſtoricam alteri iſtius parti reſervamus. Filum enim commentarii hic abrumpere jubent partim angustia temporis, partim defectus obſervationum, quas ſi ulteriore examine perficere ſive augere dabitur, eas cum orbe botanico eo lubentius communicabimus, quo etiam modi obſervationibus nihil certe magis conducit ad veram plantarum notitiam comparandam, easque dignoſcendi methodum adeo limandam, ut errores, quibus jam ſcatet numeroſisſimis, ſenſim diſpareant, & verum ac fidele naturæ ſectatoribus exhibeat inſtrumentum, cujus ope mæandrum hunc, tot variis anfractibus ancipitem, tot doloſis ludentem ambagibus, tute aliquando perſequi liceat.